

Философия, семиотика, литература
Philosophy, Semiotics, Literature

**Благословията в някои жанрови форми
на Петокнижието**

DOI: 10.55206/KAQK4291

Калина Григорова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Имейл: slavchevag@uni-sofia.bg

Абстракт: В статията се представят резултатите от изследване на първите пет книги от Свещеното Писание на Стария Завет – т.нар. Петокнижие, в което вниманието е фокусирано върху жанровите особености на текстовете, в които се среща коренът *brk* в значението му на „благославям/благословия“. Направен е кратък обзор на историята на проучванията върху жанровете в старозаветния текст, накратко са представени и дефиниции на някои основни понятия, свързани с предмета на разработката. Резултатите от изследването са представени обобщено по основните жанрови форми. Представени са заключения и теми за бъдещи разработки.

Ключови думи: благословия, Стар Завет, Петокнижие, жанр, литературознание.

The Blessing in Some Genre Forms of the Pentateuch

Kalina Grigorova

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

E-mail: slavchevag@uni-sofia.bg

Abstract: This article presents the results of a study of the first five books of the Holy Scriptures of the Old Testament, the so-called Pentateuch, in which the focus is on the genre features of the texts in which the root *brk* occurs in its meaning of “bless/blessing.” A brief overview of the history of research on genres in the Old Testament is given, and definitions of some basic concepts related to the subject of the study are briefly presented. The results of the study are presented in summary by the main genre forms. A conclusion and topics for future work are presented.

Keywords: Blessings, Old Testament, genre, literary criticism.

Увод

В настоящата статия обект на изследване е текстът на първите пет книги от Свещеното Писание на Стария Завет – Петокнижието, като вниманието е фокусирано върху предмета – жанрови особености на текстовете, в които се откриват благославящи формулировки. Целта е да се направи кратък обзор и анализ на тези текстове и да се даде заключение в какви литературни и религиозни жанрове се среща коренът *brk* в значението му на „благославям/благословия“. Задачите за изпълнение на така поставената цел са извеждане на основни примери за „благословия“ в старозаветния текст, анализ и преценка на жанровете на съответните текстови единици и заключение относно изследвания предмет.

Методологична и терминологична рамка

В методологично отношение за основа на проведеното изследване се приема историко-критическия метод, като стремежът е, където е било възможно, дефинициите за различните жанрове да бъдат съобразени с разработки, които отразяват православната тълкувателна традиция (протопрезв. Николай Шиваров, Славчо Вълчанов и Ивайло Найденов).

Изследването проследява случаите на благославяне, описани в Петокнижието, и за всеки конкретен пример се прави преценка дали той е самостоятелен, сравнително със израз, или е част от по-обширна текстова единица, при което се преценява неговият евентуален жанр. При преценката са ползвани основни източници като: „Херменевтика на Стария Завет“ [1], „Литературните жанрове в Стария Завет с оглед на екзегетическото изследване“ [2], *Segen und Segenstheologien im Alten Israel: Untersuchungen zu ihren Religions- und Theologiegeschichtlichen Konstellationen und Transformationen* [3], както и отделни токове от поредицата *The Forms of the Old Testament Literature* [4], [5].

Изследването предполага на първо място изясняване и дефиниране на някой основни понятия и термини, които ще бъдат ползвани.

Критиката на жанра е един от методите, чрез които изучаващият библейския текст като литература се стреми да добие представа за устната традиция, която лежи зад повечето от отделните пасажи в Стария Завет, като по този начин обвърже текста, с който разполагаме, с живота и институциите в Древен Израил. Ако връзката и използването за тази цел на познатите ни литературни жанрове е донякъде условно, предвид че те самите са плод на развитието на европейската антична и средновековна литература, то основание да говорим за жанрове в Стария Завет ни дават свидетелства в самото Свещено Писание, в които четем за „тефилла“ – просба (молитва), „техилла“ – хвалебна песене, „машал“ – притча, „хида“ – гатанка и др. Не така ясни като съдържание са „мишпатим“, „хуккот“, „торот“ и само задълбочено изследване на съответното място в биб-

лейския текст може да ни покаже какво е имал предвид авторът. Трябва да се отбележи, че в Стария Завет са намират различни жанрове – както такива, които са „религиозни“ в по-тесен смисъл на думата, така и такива, които стоят сравнително далеч от религиозната област. [6]

За основоположник на съвременното изучаване на жанровете в старозаветния текст се счита Херман Гункел (†1932 г.), на когото се отдава да докаже особената необходимост за екзегетиката да се изследват литературните жанрове, като същевременно успява да освободи екзегетическата работа върху жанровете от антично-средновековното литературознание.

Жанровете в старозаветния текст, в които срещаме формули на благославяне не са целенасочено, систематично и цялостно изследвана тема в богословието на 20. век. Отделни абзаци по темата можем да открием в курсовете по Въведение в Стария Завет, по Херменевтика на Стария Завет, в разработки върху критика на формите/жанровете в Библията и в Стария Завет в частност. В основните монографии върху старозаветната благословия от 20. век – тези на Gerhard Wehmeier [7], Claus Westermann [8], Christopher Mitchell [9] темата за жанровете също не е разработена, доколкото монографиите третираат по-задълбочено лексикално-семиотичните особености на корена *brk* в старозаветния текст.

В западното християнско богословие на 21. век трябва да бъде отбелязана монографията на Martin Leuenberger [10], в която авторът частично споменава старозаветните жанрове, в които благословията се среща най-често. Като основен и богат референтен източник по темата би могло да се ползва продължаващото многотомно издание *The Forms of the Old Testament Literature* [11], [12], в което обаче все още не са разработени и публикувани томове за всички книги от старозаветния канон.

Разработки и публикации на български език върху темата за жанровете в Стария Завет имат Славчо Вълчанов [13], протопрезвитер Николай Шиваров [14] и Ивайло Найденов [15], но относно жанровете, в които срещаме благославящи изрази и формулировки в Стария Завет, изследвания на български език не са публикувани.

Резултати

В Петокнижието се срещат 166 свидетелства за употреба на корена *brk* в значението му на „благославям/благословия“ от общо 402 свидетелства в целия старозаветен текст. Разпределението е неравномерно, като в кн. Битие свидетелствата са 88, в кн. Второзаконие – 51, кн. Числа – 17, кн. Изход – 7 и кн. Левит – 3. Високата концентрация на свидетелства за изследвания термин, естествено, поставя тази част от текста във фокуса на вниманието на изследователите на старозаветната благословия.

Благославящи формулировки срещаме в жанрове и техните устни традиции като: искания и желания, поздравления и благословии при среща и

раздяла [16], племенни поговорки, племенни пророчески предсказания, етиологии, доклади за думи на Бога, доклад за смърт на патриарх, реч преди смъртта на патриарх [17] и др.

Трябва да бъде отбелязано, че сравнително кратките литературни форми, в които срещаме благословии, естествено, попадат в рамките на по-обширни жанрове като семейни саги, новели, песни, етиологии, летописи и др.

Племенните поговорки са чест пример за устна традиция на произнасяне на благословии, запазила се като жанр в свещения текст. В поговорката (*לַשִּׁמְרָה* – машал) *се отразява стегнато и просто опитът относно живота, света, причинната връзка в него, закономерностите и порядъка. Всичко това се онагледява чрез картини и примери.* [18]

Примери за благословии в племенни поговорки се срещат в:

Благословията от Ной към Сим (Бит.9:26) в рамките на разказа за потопа и Ной (Бит.9:18-29);

Благословията на Мелхиседек – цар селимски и свещеник на Бога Всевишни към Авраам (Бит.14:19-20);

Благословията на семейството към заминаващата със слугата на Авраам Ревека (Бит.24:60), в рамките на новелата за мисията на слугата на Авраам (Бит.24:1-67), която благословия е паралелна с благословията към Авраам в Бит.22:17 („Аз ще благословя и преблагословя, ще размножа и преумножа твоето семе, както небесните звезди и както пясъка по морския бряг; и твоето семе ще завладее градовете на враговете си“).

Патриархалната благословия на Исаак към Иаков (Бит.27:27-29) и към Исав (Бит.27:38-41) в рамките на новелата за съперничеството между Исав и Иаков за бащината (патриархална) благословия (Бит.26:34-33:30). Самите поговорки се квалифицират като благословия и антиблагословия. Благословията тук отразява семейната институция, въведена от патриарха при даряването му с благословия на смъртно легло на любимия му син.

Благославящи племенни поговорки са включени в общия доклад за благословението, което Иаков изрича към синовете на Йосиф – Ефрем и Манасия (Бит.48:13–20) в контекста на предсмъртна сцена – част от последните действия на патриарха.

Особен интерес предизвиква колекцията от племенни поговорки, организирани като предсмъртна реч – естествен елемент в по-широкия контекст на доклада („Доклад“ е друг жанр в старозаветния текст, който ще бъде разгледан в следващ раздел на настоящата статия.) за смъртта на Иаков (Бит.49:1–28) [19].

Пример за колекция от племенни поговорки са също така благословиите в думите на Валаам в новелата за Валак и Валаам (Числ. 22:1-24:25). Rolf Knierim [20] определя тази група племенни поговорки като пророчески племенни предсказания, от които отрицателните могат да функционират

като проклетия (Числ. 24:20-24), а положителните – като благословия (Числ.24:15-19). Ясно е изразена препратката към обещанието на Бог към Авраам в Бит.12:3: „Аз ще благословя ония, които те благославят, и ще прокълна ония, които те злословят“.

Отново колекция от племенни поговорки, организирани като предсмъртна реч в доклада за смъртта на Мойсей, се открива във Второзаконие 33:11-24. Колекцията поговорки следва структурата и последователността на тази от доклада за смъртта на Иаков (Бит.49:1–28), но съдържанието на поговорките отразява променените обстоятелства за Израил, описани в книга Второзаконие.

От посочените примери може да се изведат някои общи характерни особености на благословията в племенните поговорки, като: произнасят се от човек и в повечето случаи са отправени към друг човек или народа като цяло, но също и към Бога (като благодарност или възхвала); в тях можем да открием връзка между благославянето и хранене (Исаак, Мелхиседек), обоняние (Исаак), свързване с определени действия, физически контакт (докосване на ръка, ръковъзлагане върху глава и др.); съответната текстова единица почти винаги успява да изгради свой сюжет, като това може да е част от семейна сага (Авраам-Сарра), новела (противоборството за бащината благословия между Исав и Иаков), доклад за военни действия (летописи, анали – Мелхиседек) или друг наративен жанр. Благословията в племенните поговорки може да е условна, като условието може да бъде изпълнение на някакво действие от благославяния (поднасяне на храна) или указание за следване на заповедите на Бога (Втор.33:11-24). Източник на благословията е Бог/Господ.

Друг старозаветен жанр, в който се срещат благославящи изрази е „доклад“ и по-конкретно: доклад за благославящи думи на Бога/Господа.

„Докладът е жанр, който съобщава събития в името на комуникацията, а не в името на изграждането на интерес или развитието на сюжета. Като доклад единицата може да събщи своето учение (за съботата Бит.2:3) по отношение на събитие (първата събота) и да свърже всички последващи събития със силата на своята позиция. Цялата подредба на сътворението произлизат от Бог. Всички събития на сътворението произтичат от това първично събитие.

Трябва да се отбележи, че етикетирането на единица като доклад не означава да се каже нищо за точността на доклада като исторически документ. Той представя събитията, които докладва, като история; не гарантира валидността на отчетите си.“ [21]

Примери за този жанр срещаме в 22 свидетелства от изследваната част от текста.

Сред тях са: Цикъл разкази за творението (Бит.1:22-28) – тук контекстуалната среда на доклада за благославящи думи на Бога е първичната сага

за сътворението. Благословията в Бит.1:22 – 28 представлява стереотипна формулировка, въведена е с глагола „благославям“, изградена е с императиви и установява правото на Бога върху плодородието. Като доклад единицата може да съобщи своето учение по отношение на събитие (сътворението, първата събота) и да свърже всички последващи събития със силата на своята позиция. В случая – цялата подредба на сътворението произлиза от Бог. Всички събития на сътворението произтичат от това първично събитие.

Друг пример е благославянето на новото човешко общество на Ной и синовете му (Бит. 9:1-17) в разказа за Ной и потопа (Бит.6:8 – Бит.9).

В обещанието на Бог към Авраам (Бит.12:1-3) първоначалните думи на благослов на Бога към Авраам все още не са формули, а обещания за благословия, които зависят от подчинението на инструкциите или взаимоотношенията с Авраам. В Бит.17:1-27 Бог сключва завет с Авраам, променя името му (17:15) и му обещава син (17:16). Тук благословия получава Измаил (Бит.17:20), но заветът на Бог ще бъде с обещания син – Исаак. Появява се разделение между идеята за даване на благословия от Бога към патриарха и тази за сключване на завет на Бог с патриарх. Речта, отправена към Авраам, включва и промяна на името на Сарра, а след промяната идва обещание за благословия и за нея. Тази благословия се определя като син за Авраам, комбиниран с обещание за потомство и царе към Сарра. В това обещание към Сарра, чрез игра на думи, се прави паралел към името, дадено на Авраам: „ще те направя баща на много народи“ (Бит.17:5) / „ще произлязат от нея народи“ (Бит.17:16) [22]. В Бит.22:16-18 Бог благославя всички земни народи в семето на Авраам като част от Бит.22:1-19 – легендата за Авраам и готовността му да принесе в жертва Исаак. Структурата на текстовата единица подчертава действието на Авраам по отношение на неговия син като подчинение на Божията заповед. [23]

В цикъла разкази за Исаак (Бит.26): Исаак се заселва в Герар, при цар Авимелех. Бит.26:3 свързва благословията с обещанието за божествено присъствие и земя. Благословията тук обаче се ориентира също и към народите, а не само към Исаак, с което преpraща към Бит.12:3 – благословията за всички земни племена в Авраам?.

В цикъла разкази за Иаков (Бит. 28:10–22) откриваме доклад за съня на Иаков за стълбата в новелата за пътуването на Иаков до Месопотамия и обратно, в която Бог се самооткрива, все още непълно, като Бог на Отците: „...Аз съм Господ, Бог на твоя отец Авраама, и Бог на Исаака;“ (Бит.28:13). Бог обещава на Иаков многобройно потомство „като земния пясък“; благословията в думите на Бог обаче, както и при Исаак в Бит.22:15-18 е насочено към всички земни племена (Бит.28:14). При завръщането си Иаков отива на същото място и съгражда жертвеник на Бога. Бог се явява на Иаков, благославя го, променя името му Израил, отново повтаря обещанието Си за многобройно потомство и земя. Иаков-Израил преименува мястото от Луз

на Ветил (Бет-Ел – Дома на Бога). Цялата текстова единица е типичен пример за етиология, като описва две смени на имена – на човек и на място на теофания, което впоследствие ще играе роля в историята на Израил.

В Числ.6:22-27 в жанра доклад е т.нар. Ааронова или свещеническа благословия. Текстовата единица е доклад за реч на Господ – инструкция за свещениците на Аарон относно тяхното благословение към Израил. Редакционните му елементи показват, че тази свещеническа благословия трябва да бъде рецитиране на предписана формула, а не променлива или импровизирана формулировка. Този вид формулирана природа на благословията на свещениците е уникална сред всички други форми на благословия в историята на Израил. Свещениците са длъжни да благославят, защото и както са инструктирани, а не автономно. Текстът принадлежи към жанра на професионалните инструкции за свещениците. Инструкцията на Господ също така показва, че не само даряването, но и формулата на самата благословия е запазена за Господ. [24]

Тук е мястото да бъдат разгледани два по-особени доклада за благословия – изречената от Моисей в (Моисей благославя завършеното изграждане на скинията на събранието и свещените съсъди) и изречената от Аарон към народа в Лев.9:22-23 след освещаването на жертвеника и принасянето на първите жертви към Господа. Според хипотезата на Martin Leuenberger [4] тези две благословии представляват култово завършване на реда на сътворението от Бит.1:22-28. С назначаването на първите свещеници, извършването на първото приношение и явяването на славата Господня на целия народ (Лев.9:23) очевидно най-накрая има установена постоянна и стабилна връзка на човека с Бог.

Именно в този жанр – доклад за благославящи думи на Бога, може да се проследи идеята за Божията благословия към творението, която започва в Бит.1:22-28, преминава като непрекъсната повествувателна и родословна нишка през разказа за Ной и потопа, сагата за благословените от Бог патриарси Авраам, Исаак и Иаков, за да достигне своята кулминация в установяването на скинията като място за жертвоприношения на Бога, култовия ред на почитание на Бог, свещенството като извършител на жертвоприношенията и медиатор на благословията между нейния източник – Бог и получателя – благословеният народ на Израил в Лев.9:22-23.

Сред специфичните черти на Божията благословия, които откриваме в докладите за нея, могат да се посочат:

– *Тя е по правило произнасяна като слово от Бога, безусловна, обусловена единствено от абсолютното ѝ притежание и свободата да разполага с нея на Бога. Бог е единственият източник както на благословията, така и формулата, по която тя да бъде произнасяна от ограничен кръг избрани хора – Аароновото свещенство.*

– По отношение на получателите на благословия:

- Наблюдава се смяна на името заедно с получаването на благословията;
- Макар безусловната праисторическа благословия все още да се отнася всеобщо за всички човешки същества, този разказ провежда нещо като двуетапна концентрация: първо, върху народите, произлизащи от Авраам, на които е обещана плодовитост, умножение и разпространение (Бит.17:20), после – на Иаковия Израил е обещана земята и преди всичко – постоянна и достъпна божия благословия чрез медиация на подходящ свещеник. [25]

Постига се ред на сътворението, при който посредничеството на благословиите за Израил се осигурява от свещеническият култ в светилището и произвежда ненарушима връзка с Бога. Така литературните ситуации на сътворението и култовата теология остават взаимносвързани помежду си. Чрез благославянето (освещаването) на Израил, цялото творение е благословено и осветено.

Leuenberger [26] развива хипотезата си в контекста на Велхаузеновото предположение за авторството и произхода на Петокнижието и отнася всички свидетелства за доклад за благославящи изрази, изречени от Бог към т.нар. Свещенически източник (Priesterkodex- P). Доколкото православното тълкуване на текстовете на Стария Завет се придържа към църковно традиционния възглед за авторството и произхода на Петокнижието и приема непълно и като известен научен компромис Велхаузеновата теория, изместването на предмета на изследване върху жанровете, в които срещаме старозаветната благословия може да обогати познанията за изследвания обект – Петокнижието, без при това да се концентрира прекомерно върху теориите и хипотезите за авторството на текста. По-подробно за различията между църковно-традиционния възглед за авторството и произхода на Петокнижието и съществуващите други хипотези – вж. Иван Марковски. [27]

Заклучение

В настоящата статия се разглеждат малка част от старозаветните жанрове, в които се срещат благославящи изрази или формули. Анализирани са текстове от Петокнижието, в които се откриват благославящи формулировки под формата на племенни поговорки и на доклади за реч на Бога. Установени са характерни особености на благословията в двата жанра, като обща характеристика е, че източник на благословията винаги е Бог. Наблюдава се отчетлива диференциация на жанровете, в които произнасящ благословията е съответно Бог или човек (старозаветен патриарх). И в двата случая, неизменен и несъмнен източник на благословията е Бог. Благословията може да бъде обусловена от някакво задължение на приемащата страна, като този случай се наблюдава в жанра „племенни поговорки“, но също

така може да бъде безусловна спрямо получателя – както е в жанра „доклад за реч на Бога“ и е обусловена единствено от абсолютното ѝ притежание и свобода да разполага с нея на Бога.

Представеният кратък анализ на съответните текстови единици позволява да се направи извод, че различните жанрове предлагат свой специфичен прочит и разбиране на темата за старозаветната благословия. Това дава основание този подход да бъде доразвит, разширен и задълбочен в една бъдеща по-обширна разработка или дисертация.

Цитати и бележки

- [1] Шиваров, Н. (2009). *Херменевтика на Стария Завет*. София: НБУ. [Shivarov, N. (2009). *Hermenevtika na Staria Zavet*. Sofia: NBU.]
- [2] Шиваров, Н. п. (1973/1974). Литературните жанрове в Стария Завет. С оглед на екзеgeticеското изследване. *Годишник на духовната академия „Св. Климент Охридски“*, XIII/XXLIX/, 8. [Shivarov, N. p. (1973/1974). *Literaturnite zhanrove v Staria Zavet*. S ogled na ekzegeticeskoto izsledvane. *Godishnik na duhovnata akademia „Sv. Kliment Ohridski“*, XIII/HXLIX/, 8.]
- [3] Leuenberger, M. (2008). Segen und Segenstheologien im Alten Israel: Untersuchungen zu ihren Religions- und Theologiegeschichtlichen Konstellationen und Transformationen. От *Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments*.
- [4] Coats, G. W. (1983). Genesis: With an Introduction to Narrative Literature. От *The Forms of the Old Testament Literature* (Том I). Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- [5] Knierim, R. (2005). Numbers. От *The Forms of the Old Testament Literature* (Том IV, 260–261). MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- [6] Шиваров, Н. п. (1973/1974). Литературните жанрове в Стария Завет. С оглед на екзеgeticеското изследване. *Годишник на духовната академия „Св. Климент Охридски“*, XIII/XXLIX/, 8. [Shivarov, N. p. (1973/1974). *Literaturnite zhanrove v Staria Zavet*. S ogled na ekzegeticeskoto izsledvane. *Godishnik na duhovnata akademia „Sv. Kliment Ohridski“*, XIII/HXLIX/, 8.]
- [7] Wehmeier, G. (1969). *Der Segen im Alten Testament - Eine semasiologische Untersuchung der Wurzel brk*. Basel.
- [8] Westerman, C. (1969). *Der Segen in der Bibel und im Handeln der Kirche*. Munchen: Kaiser.
- [9] Mitchell, C. W. (1987). *The Meaning and Significance of BRK “To Bless” in the Old Testament*. Atlanta, Georgia.
- [10] Leuenberger, M. (2008). Segen und Segenstheologien im Alten Israel: Untersuchungen zu ihren Religions- und Theologiegeschichtlichen Konstellationen und Transformationen. От *Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments*.
- [11] Coats, G. W. (1983). Genesis: With an Introduction to Narrative Literature. От *The Forms of the Old Testament Literature* (Том I). Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- [12] Knierim, R. (2005). Numbers. От *The Forms of the Old Testament Literature* (Том IV, 260–261). MI: William B. Eerdmans Publishing Company.

- [13] Вълчанов, С. (1975). *Тълкуване на книгата на пророк Даниил (посobie за izpitnite събеседвания на свещениците)*. София: Синодално издателство. [Valchanov, S. (1975). *Talkuvane na knigata na prorok Daniil (posobie za izpitnite sabsedvania na sveshtenitsite)*. Sofia: Sinodalno izdatelstvo.]
- [14] Шиваров, Н. п. (1973/1974). Литературните жанрове в Стария Завет. С оглед на екзегетическото изследване. *Годишник на духовната академия „Св. Климент Охридски“*, XIII/XXLIX/, 8. [Shivarov, N. p. (1973/1974). *Literaturnite zhanrove v Staria Zavet. S ogled na ekzegeticheskoto izsledvane. Godishnik na duhovnata akademia „Sv. Kliment Ohridski“*, XIII/HXLIX/, 8.]
- [15] Найденов, И. (2005). Старозаветното блаженство (Опит за библейско-филологически анализ на формулата ašre). От Д. Николчев, *Богословски размисли* (с. 25–28). София. [Naydenov, I. (2005). *Starozavetното blazhenstvo (Opit za bibleysko-filologicheskii analiz na formulata ašre)*. Ot D. Nikolchev, *Bogoslovski razmisli* (s. 25–28). Sofia.]
- [16] Fogrer, G. (1965). *Introduction to the Old Testament*. Heidelberg: Quelle & Meyer.
- [17] Шиваров, Н. п. (1973/1974). Литературните жанрове в Стария Завет. С оглед на екзегетическото изследване. *Годишник на духовната академия „Св. Климент Охридски“*, XIII/XXLIX/, 8. [Shivarov, N. p. (1973/1974). *Literaturnite zhanrove v Staria Zavet. S ogled na ekzegeticheskoto izsledvane. Godishnik na duhovnata akademia „Sv. Kliment Ohridski“*, XIII/HXLIX/, 8.]
- [18] Шиваров, Н. п. (1973/1974). Литературните жанрове в Стария Завет. С оглед на екзегетическото изследване. *Годишник на духовната академия „Св. Климент Охридски“*, XIII/XXLIX/, 8. [Shivarov, N. p. (1973/1974). *Literaturnite zhanrove v Staria Zavet. S ogled na ekzegeticheskoto izsledvane. Godishnik na duhovnata akademia „Sv. Kliment Ohridski“*, XIII/HXLIX/, 8.]
- [19] Coats, G. W. (1983). Genesis: With an Introduction to Narrative Literature. От *The Forms of the Old Testament Literature* (Том I). Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- [20] Knierim, R. (2005). Numbers. От *The Forms of the Old Testament Literature* (Том IV, 260–261). MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- [21] Coats, G. W. (1983). Genesis: With an Introduction to Narrative Literature. От *The Forms of the Old Testament Literature* (Том I). Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- [22] Coats, G. W. (1983). Genesis: With an Introduction to Narrative Literature. От *The Forms of the Old Testament Literature* (Том I). Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- [23] Coats, G. W. (1983). Genesis: With an Introduction to Narrative Literature. От *The Forms of the Old Testament Literature* (Том I). Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- [24] Knierim, R. (2005). Numbers. От *The Forms of the Old Testament Literature* (Том IV, 260–261). MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- [25] Leuenberger, M. (2008). Segen und Segenstheologien im Alten Israel: Untersuchungen zu ihren Religions- und Theologiegeschichtlichen Konstellationen und Transformationen. От *Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments*.

- [26] Leuenberger, M. (2008). Segen und Segenstheologien im Alten Israel: Untersuchungen zu ihren Religions- und Theologiegeschichtlichen Konstellationen und Transformationen. От *Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments*.
- [27] Марковски, И. (1936). *Въведение в Свещеното Писание на Ветхия Завет. Част II, Частно въведение*. София: Придворна печатница. [Markovski, I. (1936). *Vavedenie v Sveshtenoto Pisanie na Vethia Zavet. Chast II, Chastno vavedenie*. Sofia: Pridvorna pechatnitsa.]

Библиография

- Вълчанов, С. (1975). *Тълкуване на книгата на пророк Даниил (пособие за изпитните събеседвания на свещениците)*. София: Синодално издателство. [Valchanov, S. (1975). *Talkuvane na knjigata na prorok Daniil (posobie za izpitnite sabesedvania na sveshtenitsite)*. Sofia: Sinodalno izdatelstvo.]
- Марковски, И. (1936). *Въведение в Свещеното Писание на Ветхия Завет. Част II, Частно въведение*. София: Придворна печатница. [Markovski, I. (1936). *Vavedenie v Sveshtenoto Pisanie na Vethia Zavet. Chast II, Chastno vavedenie*. Sofia: Pridvorna pechatnitsa.]
- Найденов, И. (2005). Старозаветното блаженство (Опит за библейско-филологически анализ на формулата а̀ше). От Д. Николчев, *Богословски размисли* (с. 25–28). София. [Naydenov, I. (2005). *Starozavetното blazhenstvo (Opit za bibleysko-filologicheski analiz na formulata àshe)*. Ot D. Nikolchev, *Bogoslovski razmisli* (s. 25–28). Sofia.]
- Шиваров, Н. (2009). *Херменевтика на Стария Завет*. София: НБУ. [Shivarov, N. (2009). *Hermenevtika na Staria Zavet*. Sofia: NBU.]
- Шиваров, Н. п. (1973/1974). Литературните жанрове в Стария Завет. С оглед на екзегетическото изследване. *Годишник на духовната академия „Св. Климент Охридски“*, XIII/XXLIX/, 8. [Shivarov, N. p. (1973/1974). *Literaturnite zhanrove v Staria Zavet. S ogled na ekzegeticheskoto izsledvane. Godishnik na duhovnata akademija „Sv. Kliment Ohridski“*, XIII/HXLIX/, 8.]
- Coats, G. W. (1983). *Genesis: With an Introduction to Narrative Literature*. От *The Forms of the Old Testament Literature* (Том I). Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Fogrer, G. (1965). *Introduction to the Old Testament*. Heidelberg: Quelle & Meyer.
- Knierim, R. (2005). Numbers. От *The Forms of the Old Testament Literature* (Том IV, 260–261). MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Leuenberger, M. (2008). Segen und Segenstheologien im Alten Israel: Untersuchungen zu ihren Religions- und Theologiegeschichtlichen Konstellationen und Transformationen. От *Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments*.
- Mitchell, C. W. (1987). *The Meaning and Significance of BRK “To Bless” in the Old Testament*. Atlanta, Georgia.
- Wehmeier, G. (1969). *Der Segen im Alten Testament - Eine semasiologische Untersuchung der Wurzel brk*. Basel.
- Westerman, C. (1969). *Der Segen in der Bibel und im Handeln der Kirche*. Munchen: Kaiser.

Източници и извори

За изследването е използван текстът на Синодалния превод (1982 г.) на Свещеното Писание на Стария Завет. Коментирани са:

Цикъл разкази за творението (Бит.1:22-28);

Цикъл разкази за Ной (Бит.9:1-17);

Цикъл разкази за Авраам (Бит.11-25);

Цикъл разкази за Исаак (Бит.26);

Цикъл разкази за Иаков-Израил (Бит.27-49),

Благословията на Моисей след завършването на скинията на събранието (Иzx.39:43);

Явяването на славата Господня на целия народ на Израил (Лев.9:23);

Ааронова или свещеническа благословия (Числ.6:22-27);

Благословията в предсмъртната реч на Моисей (Втор.33:11-24);

Ръкописът е изпратен на 01.12.2022 г.

Рецензиране от двама независими рецензенти: от 02.12.2022 до 19.12.2022 г.

Приемане за публикуване: 20.12.2022 г.

Manuscript was submitted: 01.12.2022.

Double Blind Peer Reviews: from 02.12.2022 till 19.12.2022.

Accepted: 20.12.2022.

Брой 54 на сп. „Реторика и комуникации“, януари 2023 г. се издава с финансовата помощ на Фонд научни изследвания, договор № КП-06-НП4/72 от 16 декември 2022 г.

Issue 54 of the Rhetoric and Communications Journal (January 2023) is published with the financial support of the Scientific Research Fund, Contract No. KP-06-NP4/72 of December 16, 2022.